



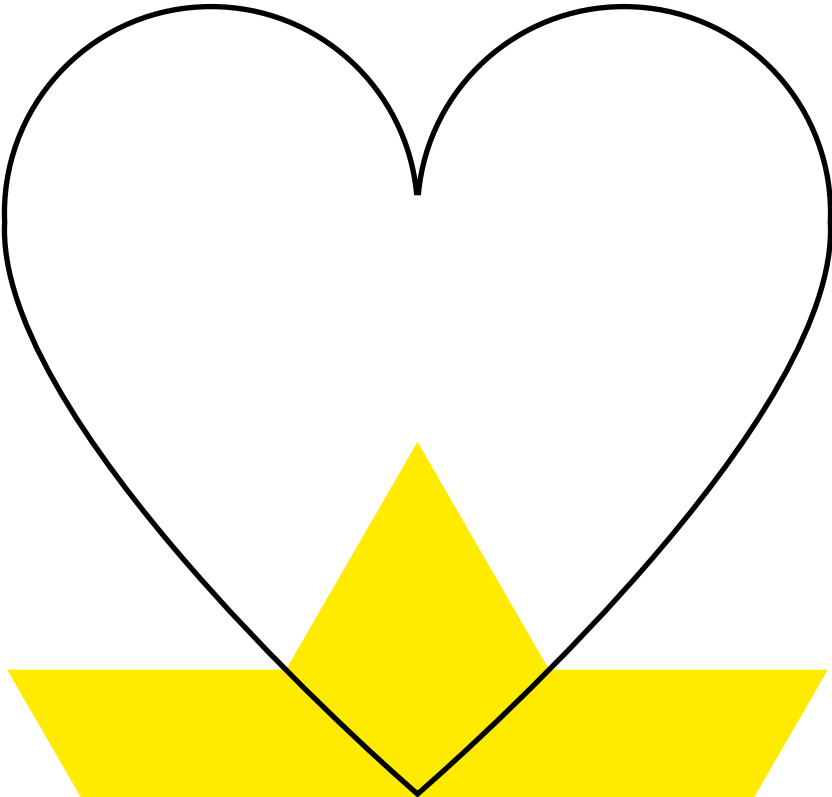
zuzanin



dech

Jakuba
Katalpa

*Host
román*



Host

Brno

2020

zuzanin

dech

Jakuba

Katalpa

**Rukopis knihy vznikl s podporou
Ministerstva kultury ČR**

© Jakuba Katalpa, 2020

**© Host — vydavatelství, s. r. o., 2020
(elektronické vydání)**

ISBN 978-80-275-0430-5 (PDF)

ISBN 978-80-275-0431-2 (ePUB)

ISBN 978-80-275-0432-9 (MobiPocket)

dětství

1

Liliana Liebeskindová stále nemůže počít dítě.

Nenechává si to pro sebe, a tak dostává spoustu rad od zkušených přítelkyň. Některé z nich soudí, že je příliš hubená, jiné jí doporučují sníst kousek syrových jater. Liliana se ochomýtá v kuchyni, a když se kuchařka neřádá, uždibne si malý kousíček z krvavé hmoty a pak ho — Židovka Nežidovka — rozkouše a polkne.

Každý měsíc Liliana s železnou pravidelností menstruuje. Tuto záležitost, za všech okolností krvácet, odkáže své dceři.

V roce 1899, když si Liliana bere cukrovarníka Abraháma Liebeskinda, ještě nemá o své dceři ani ponětí. Je zašněrovaná do korzetu a náruč má plnou lilií s dlouhými stonky. Svatba se koná v únoru a skleníkové květiny jsou ztuhlé mrazem, padá z nich pyl a Lilianiny rukavičky žloutnou.

Svatba je židovská, přestože rodina Heckelových i rodina Liebeskindových, za niž je tu jen ženich a jeho otec s řadou tetiček, navštěvují synagogu zřídka. Snoubenci, kteří si stouplí pod baldachýn a vyslechli požehnání, jsou duchem nepřítomní. Abrahám myslí na účetní uzávěrku a Liliana na džbán, který ráno pukl, když do něj služebná Herta nalila horkou vodu.

Události toho dne za sebou jdou následovně: Liliana se probudí, Herta přinese vodu, porcelánový džbán praskne. Kolem Hertiných nohou v pevných, praktických střevících se rozlije moře vody. Liliana pomáhá služebné vytřít. V županu a sametových trepkách potom snídá vejce a bílý chléb. Nato je na její tělo ukotven korzet, pod paže jsou vsunuta potítka, na hlavu jí matka položí závoj. Liliana párkrát nasucho vzlykne, aby se přesvědčila, že se jí nechce plakat. Ve skutečnosti je zvědavá na to, co přijde. Bere do rukou lilie a dívá se tomu, jak jsou studené.

Na řadě je synagoga.

Rabín, který si šlape na jazyk, a vzlykající tetičky.

Sklenice pro štěstí drčená podrážkou — jako by ten den nebylo dost střepů —, blahopřání a úmorná cesta do fotografického ateliéru.

Hostina.

Na stolech květy dovezené z Holandska, konvalinky, růže, frézie. Smetana vyšlehaná do vysokých kopců, zmrzlina.

Liliana hovoří se svým novým mužem o puklém džbánku. Abrahám, o pět let starší než ona, odhaduje, že v porcelánu musel být kaz.

O porcelánu mluví také večer, v ložnici.

Thun, Rosenthal, Sèvres.

Abraháмова ruka na Lilianině ňadru.

Bradavka v ústech.

Hovor o glazuře jim pomáhá překonat rozpaky. Abrahám je ohleduplný a Liliana vstřícná, trochu zadýchaně se zmiňuje o biskvitu a rokokových soškách a přitom ho do sebe nechá vstoupit.

Brzy se stanou náruživými milenci, a přesto Liliana neotěhotní.

Stěžuje si známým.

Polkne krvavé vlákno z jater, vyprázdní láhev vína, po milování zůstane ležet s nohama nahoře. Přestane jezdit na koni, navštíví lékaře i kartářku, která jí předpoví, že do pětatřiceti porodí čtyři syny.

Jenže Lilianě je třiadvacet a chce dítě okamžitě.

Matka jí řekne, že chyba je ve vodě, kterou Liliana pije, a Abrahám nechá vyhloubit novou studnu.

Nic nepomáhá.

Liliana propadá zoufalství. V Praze navštěvuje sirotčinec, jako by přítomnost cizích dětí mohla mít vliv na její vlastní plodnost.

Začne se zabývat židovstvím, opráší menóru a nutí kuchařku vařit košer, což Abraháma mrzí, protože si oblíbil vepřová kolínka.

Všechno marné. V Lilianině podbřišku dál dozrávají vajíčka, míjejí dělohu a jalová vycházejí ven; Liliana vztekla hází zakrvácené hadříky do kbelíku se studenou vodou.

Zkoumá anatomický atlas a kabalou. Lunární fáze, přírodní cykly, rytmus noci a dne. Vlasy si zkracuje, když měsíc couvá, za kuropení prochází zahradou, plení záhony a polyká mrkve, růžičky kvěťáku a salát.

Překlápí se rok za rokem a Lilianino tělo je pořád prázdné. Abrahám narukuje do války a ona zůstane ve velkém bytě nad cukrovarem sama. Muž jí posílá psaní zdálky, z Itálie; Hled' si především účtů, píše jí a ona poslechne, s obchodním ředitelem cukrovaru a posléze sama prochází účetní knihy, hlava se jí točí, je toho tolik, na co musí dohlížet, továrna polyká metrčky řepy a mužskou práci teď za války zastávají ženy, řídí koňské povozy, hlídají pece, balí cukrové homole do papíru.

Když je toho na Lilianu příliš, uteče z Hološovic do Prahy. Z městečka jezdí do Prahy vlak, Liliana sedí v kupé s několika vojáky, kteří jsou na dovolené, a s tlustou selkou, která s vojáky laškuje a dovolí jim, aby se jí dotýkali; muži jí tisknou sádelnaté paže, dlaní sklouznou na prsa a Liliana se odvrátí, vzpomene si na svého muže a zasteskne se jí.

V Praze se ubytuje v hotelu U Koníčka nedaleko Staroměstského náměstí, v hotelové hale si koupí svůj první balíček tabáku a papírky, v koupelně přiléhající k pokoji se ponoří do horké vany, zkusí si ubalit cigaretu a kouří.

V následujících dnech navštíví módní salón, cirkus a divadlo, kde mají s Abrahámem rezervovanou lóži. Cukrovar je stroj na peníze a ona může rozhazovat, jak se jí zachce. Obchodní ředitel je úzkostlivý, upozorňuje ji, že během války výnosy rafinerie klesají, a také na to, že je třeba investovat

do nových, lepších strojů. Lilianě na tom nezáleží. Je lehkomyslná a užívá si. S matkou zajde do klenotnictví, kde si pořídí sadu náušnic a zlatý závěs se třemi zářivými diamanty. Odpoledne zamíří do kavárny, vychutnávají si sladké dorty.

Během hovoru se Liliana náhle omluví, odběhne na toaletu, dívá se na sebe do zrcadla a do očí jí stoupají slzy; je bez muže a bez dítěte, ňadra jí poklesla a objevily se první vrásky, je jí jednačtyřicet a je jasné, že tělo už dítě nevydává.

Zapálí si cigaretu a opře se o umyvadlo. Vdechuje kouř a snaží se na nic nemyslet. Druhý den koupí automobil a nechá se odvézt do Holašovic, v nichž Liebeskindova fabrika chrlí cukr, kostky, homole a prášek. Na stole v salónu na ni čeká dopis oznamující, že Abrahám byl postřelen a vrací se domů.

O rok později stojí Liliana s Abrahámem na balkóně jednoho pražského hotelu a sledují ohňostroj. Vznikla nová republika a Liliana má na nahém těle měkký župan. Přeje si, aby si ji manžel vzal hned, na balkóně, nad hlavami křičících a smějících se lidí. Přitiskne se k muži a ten ji obejmě kolem ramen, je neklidný, protože s koncem monarchie to teď bude v cukrovaru jinak, pole plodící řepu se budou dělit a dělníci odcházet. Bolí ho koleno, kterým mu projela nepřátelská kulka. Je unavený, jenomže v očích své ženy čte touhu a nechce ji zklamat; zatímco ona na něj nasedá a zavádí ho do sebe, on uvažuje o cenných papírech a budoucích investicích, líbí se mu americké firmy Ford a General Motors a rozhoduje se, že jakmile to bude možné, vyvede část peněz ven, za moře.

Lilianu zaráží, že má stále periodu. Její přítelkyně už většinou menstruaci ztratily. Liliana neví, jestli se má děsit, nebo radovat. Dokud je tu krev, zůstává naděje na dítě.

Často řídí automobil po venkovských cestách a zvažuje své možnosti. Opakovaně se nechává prohlédnout lékařem. Ten do ní vsouvá zrcadla, prohmatává orgány.

Dokud krvácíte, můžete počít, říká.

Nabízí Lilianě cigaretu a společně kouří. Lilianu zajímá, jakou nejstarší matku lékař ošetřoval. Dozví se, že ženě bylo třiáctýřicet. Liliana se zachvěje, je o čtyři roky starší. Domů se vrátí rozladěná, práská dveřmi a křičí na služky. Vadí jí zápach drčené řepy i hukot strojů.

V koupelně se zuřivě drhne, čistí si zuby a oškrabává jazyk. Pohádá se s Abrahámem a odejde do svého pokoje, kde se s cigaretou stočí na zem a zavře oči. Usne, tvrdá podlaha ji tlačí do zad.

Probudí se rozlámaná, s bolavými klouby. Oblékne se a dojde ke dveřím Abrahámovy ložnice. Pootevře je a poslouchá, jak muž dýchá. Potom tiše sestoupí do garáží. Šofér spí, okno jeho bytu je temné.

Liliana vdechne vůni kovu a benzínu. Když spala, něco se jí zdálo, nezřetelný obrys snu jí sedí za víčky. Natáhne si rukavice a posadí se do vozu. Přejede dvůr a vyjede z brány.

Ještě nezačalo svítat, městečko se utápí v šeru, na západě visí srpek měsíce. Silnice za Holašovicemi není příliš široká, vede mezi poli a lesem.

Liliana udržuje konstantní rychlost, lehce sešlapává plyn.

Po nějaké době obloha na východě zesvětlá. Vychází slunce. Liliana odstaví vůz na okraji silnice. Na křižovatce stojí malá kaplička. Uvnitř visí obraz Panny Marie. Stísněný prostor zvolna zalévá světlo. Liliana si sedne na kamenný práh. Z pole se zvedá mlha, smrčina vydechuje páru.

Kámen, na kterém Liliana sedí, studí, a tak vstane a obrátí se. Prohlíží si mariánský obraz, laciný tisk v červotočivém rámu. Něco se v ní pohne. Liliana se maličko zapotácí, rukama se zachytí zárubní kaple a nakloní se dovnitř.

Do zad se jí opře slunce.

Je říjen, pole jsou holá. Liliana si otře tvář. Zapálí si cigaretu a dojde ke strništi. Dlaní přejede pichlavé stonky. Oblíče

obrábí k nebi, které se zbarvilo do pastelova, lehounkou modří, růžovobílým úsvitem.

Liliana se pomalu vrátí do auta, obejmě volant, položí na něj hlavu. Slunce stoupá, začíná hřát.

Ten večer Liebeskindova žena otěhotní.

Dítě, které se narodí, pojmenují Zuzana.

Holčička přijde na svět do vůně cukrové řepy, která se vznáší nad Holašovicemi jako opar a připomíná pach spáleného karamelu. Píše se rok 1924 a zima byla krátká, nesmělá, únor rychle vykvetl v jaro a to přešlo v teplé léto.

Abrahám Liebeskind až do porodu chodí se svou ženou tančit, nechává jí šít šaty u nejlepších krejčích a večer si pokládá ucho na její břicho; bude něžný a pozorný otec, usmívá se, když ho dítě přes matčinu napjatou kůži kope do tváře.

Zuzana se narodí ráno, červenec se láme v srpen a slunce je bledé, na nebi je vidět jitřenka. Ten den přiveze poslíček do cukrovaru gramofonové desky, které si Abrahám objednal. Je mezi nimi nejnovější Gershwinova skladba, *Rapsodie v modrém*.

Večer, když je po všem a unavená Liliana odpočívá, její muž opatrně vezme dítě do náručí. Odnese ho do pracovny a tam mu pustí gramofon. Gershwinova hudba je zvláštní, on sám si na ni musí zvykat.

Pracovna je cítit tabákem a papírem, na stole leží plány k vile, kterou chce Abrahám na pozemku cukrovaru postavit. Cukrovarník chodí ode dveří k oknu, očima se vpíjí do obličejů své novorozené dcery, připadá mu dokonalá. Musí ji ukázat svému otci, který má v jeho a Lilianině bytě svůj pokoj. Ale teď je ještě brzy, chce být se svým dítětem sám. Dojatě zkoumá malá ústa, zavřené oči, ručičky zaťaté v pěst. Dítě od sebe odlepí rty, mezi zarudlými dásněmi se zaleskne slina.

Abrahám otevře trezor. Dívá se na vyskládané cenné papíry, pouzdro s manželčinými šperky, šekovou knížku. Ukazuje to dceři — To všechno jednou bude tvoje — a novorozeně slabě zakňourá. Abrahám skloní hlavu, zachytí do úst dětský dech. Štěstí, které ho naplní, je úplné a bez prasklin. Cukrovarník se posadí do křesla.

Z ložnice zaslechne manželku. V kapse pro ni má nový prsten, v malé, kůží potažené krabičce. Špičkou prstu se dotkne dceřina čela. Nečekaná hebkost ho zaskočí. Z očí mu vytrysknou slzy. Polkne. Hudba dohrála a on se s dítětem vrátí k Lilianě. Navlékne jí prsten a sleduje, jak si žena obnažuje ňadra a snaží se je nabídnout dcerce. Dítě chvíli hledá bradavku a pak se přisaje, Liliana zatím nemá mléko a to novorozence rozladí, odtáhne se a pustí do křiku.

Mezi očima se mu objeví vráska a v té úzké brázdě nad kořenem nosu se Abrahám pozná; sedne si na okraj manželčiny postele a společnými silami se pokoušejí dítě uklidnit, zpívají mu a kolébají ho, dokud nenastane ticho.

2

Láska, kterou Liliana cítí ke své dceři, je tak silná, že ji občas děsí.

Jako by se celý svět scvrkl do malé tváře, Lilianino slunce vychází, když dítě otevře oči. Vstává k miminku v noci, v hedvábném županu si sedá do křesla, na okně slabě svítí lampa. Zuzana pije s neztenčující se chutí, pěstičku má položenou na matčině ňadru, saje, dokud Lilianu úplně nevyprázdní. Nad kolébkou jí visí chundelatý vlněný králíček; když se zatáhne za šňůrku, začne hrát. Liliana ukládá dítě ke spánku

a k melodii si vymýšlí slova, otírá Zuzaně ústa, v jejichž koutcích zasychá mléko, hladí hlavičku s měkkým temenem.

Dítě je ze všech stran sevřeno láskou jako obručí, kromě matky a otce ho milují Lilianini rodiče, Heckelovi, a Leopold, Abrahámův otec.

Abrahám Liebeskind spěchá každý den z kanceláře domů, aby mohl být se svou dcerou, Heckelovi přijíždějí z Prahy obden.

Podobna kouzelnému talismanu jde Zuzana z ruky do ruky, nelíbí se jí to, vraští obličej a křičí. Liliana ji dává do kočárku a vyráží na staveniště, kde kousek za cukrovarem vyrůstá nový dům. Liliana si chrání tvář slunečníkem a prochází mezi zedníky, Abrahám, oblečený do pracovních šatů, sedí na nízké zídce a se zednickým mistrem prohlíží plány.

Vila bude mít dvě patra a balkón, obklady koupelen z italského mramoru a podlahy z amerického dubu. Prostor kolem domu se upraví a propojí se stávající zahradou a sadem.

Liliana touží po leknínovém jezírku a skutečně ho dostane, Abrahám u něj nechá vysadit vrbu.

3

Prvních šest let Zuzanina života je naplněno oblostí a něhou.

Všechno je měkké, matčina prsa a břicho, otcovy vousy. Svět je jasně ohraničený a bezpečný, nikde z něj nevystupuje nic, co by Zuzaně mohlo ublížit, a ona sama se svým okolím zachází rázně, bez obav. Mléko, které jí matka dává, je sladké a vlahé, otec jí z práce nosí karamely.

Zuzana sílí a přibírá. V sedmi měsících má na drobné tělo příliš těžkou hlavu, v roce a půl se její proporce srovnají. Učí se chodit, z matčiny náruče rovnou do otcova objetí. Má silný

stisk, popadne Abraháma za vousy a trhne. Otočí se a kolébavě zamíří k Lilianě. Zaboří jí nos do podpaží a Liliana ji zvedne a přenesení k oknu, na dvůr právě přijel vůz s nábytkem, který si Liebeskindovi budou brát do nového domu.

Zuzana dlouho nemluví. Dorozumívá se jednoduchými zvuky. Ukazuje. Má živé a výrazné oči, skoro dočerna, a velká ústa, v nichž se během dvou let objeví ostré bílé zoubky.

Teprve když je má Zuzana pevně usazené v dásních, začne mluvit a její matce se uleví; první věty, které Zuzana skládá, jsou neobratné, jako by je překládala z jiného jazyka; o něco později se však slova chopí důkladně a s vervou, mluví a zpívá, hraje si se svým hlasem, recituje.

O Vánocích pětadvacátého roku nechá Abrahám Liebeskind vztyčit v salóně velký smrk. Jsou to poslední Vánoce ve starém bytě, ty nadcházející už budou trávit ve vile.

Přestože je cukrovarník původem Žid, nezdráhá se slavit narození Spasitele, mnohé křesťanské svátky jsou mu bližší než židovské. Vánoce v tomto roce jsou slavnostnější než jiné, od války uplynulo sedm let a cukrovaru se daří, Abrahám Liebeskind zaměstnává vynikající inženýry a ti mu stavějí ještě lepší stroje, Liebeskindův cukr je pojem, vyváží se za hranice, všechny druhy — kostky, krystal, moučka —, homole přestal dělat před rokem.

Století přechází do své druhé čtvrtiny a Abrahám doufá, že bude stejně úspěšná jako ta první. Jeho žena sedí u klavíru a probírá se notami, chystá se hrát, on sám si dopřává doutník a čeká na Lilianiny rodiče a společnou večeři. Zuzana, které jsou necelé dva roky, obdivuje strom. Na sobě má bílé šaty a ve vlasech stužku. Obchází kolem smrku a něco si šeptá, potom rychle vystřelí ruku a strhne jednu ozdabu. Nacpe si ji do úst a skousne, křehké sklo praskne a Zuzaně po bradě stéká krev. Abrahám se k ní rozběhne, ale to už u Zuzany klečí matka, drží jí otevřenou pusou a do kapesníku z ní vybírá střepy.

Abraháma překvapuje, že Zuzana nepláče, oči upírá nad matčinu hlavu a trpělivě se nechává ošetřit, poslušně plive krvavé sliny a vystrkuje jazyk, aby ho mohla Liliana prohlédnout.

Stane se z toho příběh pro obveselení společnosti, dítě a střepy, nic vážného, jen pár kapek krve, ale Abrahám nezapomene na Zuzaniny oči, tvrdé a lesknoucí se, bez lítosti.

V Zuzanině dásni zůstane zabodnutý střep, zvolna se zapouzdří a obroste masem; ona na něj čas od času narazí jazykem, bolest jí pronikne do celého těla a Zuzana pocítí, že je živá; bude tu připomínku dětství milovat i nenávidět současně.

4

Otec Zuzanu vodí do továrny.

Ukazuje jí stroje, kterým říká mašiny, loužicí kádě, odkaliště. Nechá ji osahat cukrovou řepu, Zuzana ji obejmě oběma pažemi a přitiskne k ní nos.

Dobře promazaná soukolí mašin se točí, nože v drtičce jsou ostré, šmelcují cukrovku na malé kousky, sladká a lehce štiplavá šťáva stéká do sběrných kádí.

Liebeskindovi zaměstnanci mají Zuzanu rádi, dávají jí drobné dárky, ze dřeva vyřezaného psa, pár skleněných kulíček, hadrový míč. Liebeskind experimentuje s potravinářským barvivem, nechá jednu várku cukru obarvit načerveno, stroj sype do pytlů barevnou drť a hospodyňky nakupující cukr se mohou zbláznit, během několika dní je vyprodáno a v úctárně se hromadí objednávky od obchodníků; kolorovaný cukr, jak zní obchodní název, brzy Abrahámovi vydělá nejen na nový automobil, ale také na lepší měděné kotle a praktičtější dopravníkový pás; cukrovar má nejmodernější vybavení a zaměstnává velkou část holašovických obyvatel.

Zuzana s otcem nechodí jen do cukrovaru. Abrahám ji bere na dlouhé procházky. Začal s tím ještě v době, kdy Zuzana byla v kočárku. Trochu se styděl ho tlačit a přiměl svou ženu, aby ho doprovázela. S malinovou šťávou v láhvi a balíčkem oplatek křížovali pole a remízky a Abrahám s nastraženými ušima naslouchal ptákům, nosil si černý notýsek a pečlivě zaznamenával, kterého pěvce kde slyšel. Pokusil se tu náklonnost předat Zuzaně, ale ta nerozeznala zpěv kosa od špačka.

Až do šesti let tvoří Zuzanin svět především starší lidé. Nejmladšími jsou její rodiče, kterým je přes padesát, zbytek jsou prarodiče a pestrá škála vzdálených tetiček, jejichž hovor se točí kolem bolavých kyčlí, invalidních vozíků a výplachů střev.

Heckelovi, Lilianini rodiče, žijí v Praze.

Abrahámova matka zemřela dva roky předtím, než se Abrahám oženil. Zanechala po sobě malé jmění, šperky a skříně nacpané oblečením, které se nedalo nosit; byla to móda mladé císařovny Alžběty, korzety a honzíky, spodničky z jemného plátna a tucty klobouků, prožraných moly a špinavých od potu a pudru.

Abrahámův otec Leopold založil cukrovar v roce 1875; v budově byla původně sklárna, již nechal zmodernizovat a přestavět. Před založením cukrovaru vlastnil Leopold několik obchodů, od hokynářství, ve kterých prodával knoflíky a košťata, po luxusní prodejny nabízející kaviár a čokoládu. Potom usoudil, že budoucnost je v řepě, tvrdých a málo choullostivých bulvách, které se rodí bez ohledu na politickou situaci. V okolí Prahy vzniklo několik cukrovarů, Liebeskindův patřil mezi ty větší.

Na přelomu století předal Leopold firmu synovi. Zbavil se zbývajících prodejen a poradil Abrahámovi, aby přikoupil pole, na nichž lze řepu pěstovat.

Leopold se stále hůř pohybuje a nakonec skončí na kolečkovém křesle. Pro svého syna se stane téměř trvalým břemenem, dožije se požehnaného věku. Jeho mysl zůstane bystrá, každý den vypije skleničku vodky a spolyká misku tvarohu, kvůli kostem.

Liebeskindovi jsou asimilovaní Židé, k jejich původu je neváže vůbec nic. Nestravují se košer a do synagogy chodí zřídkakdy. Neumějí odříkat kaddiš. Přesto na nich jejich židovství lpí jako neodstranitelná skvrna, jsou Židy z podstaty, nikoliv volbou, svůj původ za sebou vlečou jako závaží, neviditelné, ale stále přítomné.

Až jednoho dne, jako rána pod pás, se objeví žlutá hvězda přistěhovaná k šatům, cizost, která z ní čiší, a zároveň lepavá důvěrnost, minulost, jež nikdy neodešla, natahuje se přes generace, škrtí a svírá, neodbytně tiskne.

V druhé polovině dvacátých let je však žlutá hvězda zatím daleko, je čas jazzu a charlestonu, všechno je nové, republika, zubní korunka v ústech Leopolda Liebeskinda, ženské sukně odhalující kolena.

Abrahám Liebeskind pořádá večírky, na nichž přehrává gramofonové desky, a uprostřed noci, lehce přio opilý a v dobré náladě jede se svou ženou autem, rozhodnutý zaslechnout hlas sýčka. Zastaví v lese a oba se prodírají vysokou trávou, Liliana má na sobě večerní šaty, jejichž lem se zachytává o větvičky a jalovčí. Abrahám si rozeplnul smoking, plíží se po okraji lesa a naslouchá; jediné, co dolehne k jeho uším, je Lilianin smích. Otočí se k ní a vlastní žena mu náhle připadá jako zjevení, zalitá měsíčním světlem se stříbrně leskne, ramínko šatů jí sklouzlo po paži a obnažilo zaoblení prsu; Abrahám k ní dojde, obejmě ji a rozesmějí se, zastřenými hlasy zpívají jakýsi šlágr, pletou slova a vracejí se na silnici, která se Lilianě zdá povědomá, takže se rozhlíží a pátrá ve vzpomínkách,

poznává to tu, vidí pole a bílé zdi kapličky, uvědomuje si, že je to místo, na kterém byla, než otěhotněla.

Přitiskne se k manželovi a vdechne mu ta slova do ucha, rozběhnou se ke kapli a stejně jako Liliana před lety se postaví na kamenný schod, líbají se a Abrahám vsune Lilianě ruku pod šaty, ucítí měkké a teplé břicho, stehna a to, co je mezi nimi.

Rychle se pomilují.

Z pole je cítit slabá vůně hlíny a slámy, je čerstvě zoráno, brázdy jsou široké a vlhké, na okraji pole zbylo několik klasů.

Noc ještě chvíli potrvá, Abrahám s Lilianou se vrátí zpět do vily, on dopije zbytek šampaňského a ona si napustí vanu, ponoří se do ní celá a smyje ze sebe manželovy sliny; je uvolněná a klidná.

Hodiny na krbové římse odbijí čtvrtou a Liliana v županu zajde do Zuzanina pokoje, dítě spí a v dlani svírá vlněného králíčka. Liliana přivře dveře a zamíří do ložnice. Abrahám má svůj vlastní pokoj, ale dnes bude spát s Lilianou. Když Liliana vstoupí, manžel je už v posteli. Pokrývku má přitaženou k bradě, ale nespí. Liliana vklouzne vedle něj. Pohladí mužovu ruku.

Usnou ve chvíli, kdy tmu na východě rozčísne úsvit a obloha se rozkrvácí svítáním.

Na podlaze mariánské kaple zůstaly zapomenuté punčochy.

5

Zuzana roste.

Jí samé dobré věci.

Mléko a med.

Sladké housky sypané mákem.

Libové maso.

Brambory zalité máslem.

Jablka nakrájená na čtvrtky, ananas.

Liebeskindovi zaměstnávají kuchařku, protože Liliana neumí vařit. Ani se to pro ni nehodí. Ráda však peče. Dá kuchařce volno a zadělává těsto. Ohřívá mléko, váží máslo, rozbíjí vejce. Na špičku nože nasype cukr a olízne ho. Smaží koblihy, táhne závin, mezi prsty mne droždí. Zuzana přitom sedí na vysoké stoličce a pozoruje ji. Hltavě do sebe vtahuje vůni kuchyně — palčivost kypřicího prášku, škrobové aroma probublávajícího pudinku, trpkost povidel, která Lilianě ukápla na rozpálený plech. Kuchyně je velká a prostorná a neustále se v ní něco děje, z hrnců stoupá pára, dvířka od kamen praskají, poklice padající na podlahu řinčí.

Všechno, co Zuzana přijímá, se ukládá do jejího těla. Srdce zvětšuje svůj objem, plíce se roztahují. Krev je hustá a pěnivá, uhání žilami, tepe ve spáncích a na zápěstí. Kosti jsou obaleny masem, které potahuje hebká kůže.

Zuzana má lehce ochmýřená záda, upomínku na to, jak vyšla z matky, pokrytá lanugem a rozčepýřená jako kuře, kolena má kulatá a kotníky silné.

Liebeskindova dcera je zdravá a půvabná. Má tak husté vlasy, že o ně matka láme zuby hřebenu. Má také bystrý mozek, jenž jí do očí posílá zvláštní svit, zvědavý, dychtivý a odhodlaný.

Když jsou jí tři roky, otec přinese domů bulvu cukrové řepy. Společně se Zuzanou z ní odstraní nať, oloupou ji a nakrájejí na plátky. Dají ji vařit a Abrahám Zuzaně nadšeně vypráví o tom, co se s řepou děje v cukrovaru, popisuje stroje, drtičku a filtrovací zařízení, balírnu, v níž pracují samé ženy, a garáže.

Celkem Liebeskind zaměstnává přes pět set dělníků, účetní, automechaniky a inženýry; než jde řepa do strojů, musí se ručně připravit, překontrolovat a špatné nebo nahnilé bulvy se musejí vytrítit, je to dokonalý cyklus a Abrahám ho miluje

od samého začátku, na jaře chodí na pole a dívá se, jak první výhonky vykukují z půdy, dotýká se jich a mačká je v prstech, řepná nať má příjemnou štiplavou vůni, a co teprve bulva, Abrahám nevnímá její zašpičatělý tvar, ale vidí kostky cukru, sněhově bílé a rozpouštějící se na jazyku; a kde je cukr, tam jsou peníze a na peníze má Abrahám Liebeskind nos.

Zatímco to vykládá dceři, voda v hrnci se vyvaří a nakrájená řepa se začne škvařit, Abrahám odtahuje hrnec z plotny a rychle otvírá okno, rukama vyhání čpavý dým ven; chtěl Zuzaně ukázat, jak voda s vařící se cukrovkou zesládne, jenže místo toho má v kastrolu pár zuhelnatělých zbytků, které rozmrzele hodí do kamen.

Na hluk vycházející z cukrovaru je Zuzana zvyklá odmalička. Dobře se jí v něm usíná. Šumění Liebeskindových mašin připomíná tepot srdce. Zuzana si v postýlce vytvoří teplý a bezpečný kokon. Nohy přitáhne k hrudi, hlavu schová pod peřinu. Matka ji políbí a odchází, ale o něco později přijde ještě otec, postaví se k lůžku a Zuzana je rázem bdělá, klekne si a prohmatává tatínkovi kapsy, vytahuje jejich obsah, dokud nenajde, co hledá.

Od jejího narození vyrábí továrna cukr ve tvaru listů a srdcí a Abrahám jí každý večer jedno srdce přinese, Zuzana si ho vloží do úst a v polospánku ho nechá rozpustit; tatínek stojí u její postele, dokud Zuzana neusne.

6

Liebeskindovi mají dva psy, německé ovčáky, kteří slyší na jméno Lorka a Dan.

Na Zuzanu jsou příliš divocí, mnohem víc ji zajímají králíci a slepice. Zahradu a dvůr má na starosti manželská dvojice,

žena pečuje o krávy a drůbež, muž ryje záhony a prořezává stromy.

Zuzana má svůj vlastní malý záhon, pěstuje na něm hrášek a mrkev. Chce vidět líhnutí kuřat a žena, jmenuje se Erna, ji k němu několikrát zavolá; když Zuzana odejde, zkušeně od sebe oddělí kohouty a slepičky a čerstvě narozeným kohoutkům zakrouť krkem.

Na jaře devětadvacátého roku se stane něco zvláštního — z jednoho vejce se vyklube kohoutek bez křídel. Ernu polije horko, vidí v tom špatné znamení. Vezme kuře do dlaně a zkoumá zakrnělé pahýlky, Zuzana jí visí na rtech a Erna ví, že zvíře nebude mít možnost zabít, pětileté děvče k němu přilnulo a nehne se od kohouta na krok, brání ho proti agresivním slepicím a dalším kohoutům.

Postižený kohoutek si uvědomuje Zuzaninu přízeň, následuje dívku jako věrný pes, vybarvuje se doruda a dozele na, hřebínek má masitý a hrdě vztyčený. Lidé z cukrovaru si brzy zvyknou na neobvyklý obrázek, který se jim naskytá, nejprve kráčí dcera cukrovarníka Liebeskinda, na sobě má zástěrku a jednu podkolenku shrnutou, a za ní se pyšně nese kohout, hrud' má vypnutou a spáry silné, zvědavě naklání hlavu do stran a zobe Zuzaně z ruky.

Na podzim téhož roku Abrahám Liebeskind zneklidní, došlo ke krizi na newyorské burze a on má nějaké akcie v zámoří a část peněz v rakouských a německých bankách. Dlouhé hodiny se radí se svými účetními a nakonec peníze stáhne do československých bank. Přestože jsou toho roku výnosy z polí dobré, počet odběratelů cukru se sníží a příjmy, na které je Liebeskind zvyklý, se ztenčí.

Liebeskind se vrací z kanceláře a před vilou potká dceru a jejího kohouta. V cukrovarníkově se nečekaně zvedne vlna vzteku, ožene se po ptákovi holí, zasáhne ho do boku a kohout se hlasitě rozeřve. Zuzana chytí otce za ruku, prsty

loví v kapse kabátku zrní. Sedne si na bobek a natáhne dlaň ke kohoutovi, ten se k ní přiblíží a opatrně si zrní vezme. Zuzana podá několik zrněk otci a Liebeskind, zrudlý studem, si dřepne vedle ní a nabídne kohoutovi pochoutku. Na kůži ucítí dotek zobáku, jemné štípnutí, a vztek ho pomalu opouští, večer studuje účetní knihy a uklidňuje se, konto v bance má stále tučné a k tomu akcie několika továren a lihovaru, ztráta, která se ho dotkla, je zatím mizivá, varovně vztyčený prst, který ho přiměje k uvážlivějším investicím, takže cukrovarník nakoupí zlato a k polím přikoupí rybník a kus lesa.

Druhý den jede s manželkou a dcerou do Prahy, dají si oběd v hotelu Savoy a vyšplhají na Petřínskou rozhlednu. Je chladno a všichni tři mají rukavice.

Abrahám Liebeskind se drží zábradlí a dívá se na město, navzdory chmurným hospodářským prognózám mu hrud naplňuje hřejivý pocit, zhluboka se nadechuje a je přesvědčený, že kdyby chtěl, mohla by mu celá Praha patřit.

7

V roce 1930 se Heckelovi, Lilianini rodiče, nešťastnou náhodou otráví oxidem uhelnatým.

Na vině jsou kachlová kamna v ložnici. Manželé leží na široké posteli, Emil Heckel má na sobě hedvábné pyžamo, jeho žena noční košili. Najde je služebná. Z Holašovic dorazí Liliána s rodinou. Zuzana se pevně drží matky za ruku.

Jsou to její první mrtví.

Zvědavě si prarodiče prohlíží. Vypadají, jako by spali. Dědečkovo velké břicho zvedá peřinu, babička Dora má otevřená ústa, v koutcích zaschlé sliny. Když se plačící Liliána přesune do salónu, zůstane Zuzana v ložnici na chvíli

sama. Po špičkách dojde k posteli. Dotkne se dědečkovy tváře a rychle ruku stáhne. Sevře rty a špičkou prstu nadzdvihne babiččino oční víčko. Oko je zakalené, připomíná oko mrtvé ryby, zakrývá ho tenká blanka.

Zuzana vyděšeně vyjekne. Rozběhne se za matkou. Schová jí hlavu v klíně. Liliana ji mechanicky hladí po vlasech.

Cukrovarník navrhne, že Zuzanu vezme na procházku. Opustí dům smrti. Jdou po Václavském náměstí. Zuzana je zaražená. Nechápe, co se s lidmi po smrti děje. Děsí ji babiččino prázdné oko. Abrahám je zmatený. Zatímco o rafinerii cukru dokáže vyprávět srozumitelně a tak, aby mu Zuzana rozuměla, záležitosti posmrtného života jsou mu cizí. Svírá Zuzaninu ruku a v duchu proklíná osud. Rád by dceři vysvětlil, že smrt neznamena konec, ale sám v tom nemá jasno. Zamíří s dívkou do cukrárny. Objednají si čaj, ovocné košíčky a pařížský dort. Abrahám začne mluvit o duši, která po smrti odchází do nebe. Zuzanu zajímá, jestli se může vrátit zpět do těla. Cukrovarník vrtí hlavou. Myslí na manželku, která teď pláče a společně se služebnou omývá a převléká své rodiče. Zuzana olizuje lžičku a zamyšleně se mračí. Zeptá se, zda také zemře.

Ano, odpoví Abrahám.

Chce Zuzanu ujistit, že to bude až za dlouhou dobu, slova mu však nejdou z úst. Cítí se pod psa, připomínka vlastní smrti mu není příjemná. Rozmrzele se zakousne do košíčku. S nechutí zjišťuje, že jeho dcera chce morbidní téma prozkoumat ze všech stran. Trpělivě jí odpovídá, vymýšlí si. Objednává další konev čaje a na toaletě, kam odejde, se musí opřít o zeď.

Překvapí ho, když se rozpláče, nikdy se nepovažoval za sentimentálního. Vymočí se a opláchne si obličej, pak se vrátí k Zuzaně. Přejedení a ruku v ruce pokračují v procházce, v obchodním domě koupí Abrahám Zuzaně nové šaty a střevíce.

Nemohou vynechat židovský hřbitov na Starém Městě, procházejí mezi náhrobky a na přetřes přijde babiččino slepé oko.

Abrahám je technik a nechápe, proč by měl před Zuzanou tajit, jakým procesem prochází mrtvé tělo; odevzdaně jí vykládá o rozkladu tkání, hnilobě a o kostech. Zuzana hltá každé jeho slovo a večer jí to dojde, zdají se jí zlé sny a ona se zpocená, s ještě doznívajícím výkřikem vepsaným v obličeji, objeví ve dveřích Abrahámovy ložnice. Lehne si k otci do postele a tam se konečně rozpláče, uvědomila si, že prarodiče už neuvidí, a to jí působí bolest, na kterou není zvyklá, svírá se jí hrud' i žaludek; Zuzana drží polštář a vzlyká, dokud ze svého pokoje nepřijde Liliana.

Také vklouzne k Abrahámovi pod deku a na Zuzanin smutek jsou nyní dva, konejší dceru a hladí ji po zádech, nazývají ji něžnými jmény; když Zuzana usne, zůstanou ležet s rozsvícenou lampou a dívají se do stropu.

Abrahámovi je devětapadesát a věcně počítá, jak dlouhý život má ještě před sebou, hraje tenis a plave, to mluví v jeho prospěch, a potom samozřejmě peníze, může si dovolit tu nejlepší lékařskou péči.

Pohladí po tváři svou ženu a ucítí vlhkost, Liliana pláče. Abrahám tiše vstane a odvede ženu do koupelny, Liliana se mu schoulí do náruče a on ji pevně objímá; mramorová podlaha je studená a Abrahám položí na zem ručníky, posadí se na ně a Liliana si zapálí cigaretu, kouří se zavřenýma očima.

Abrahám vzpomíná na tchána, energického a plného života, a beze slov prokleje špatně těsnící kamna, umíní si, že je nechá rozebrat, kachel po kachli, a odvézt na smetiště.

Kohouta bez křídel zardousí fena Lorka.

Přidrží si ho předními tlapami a prokousne mu hrdlo. Zuzana je v tu chvíli na dvoře sama, matka se služebnou Annou věší prádlo. Zuzana je nejprve v šoku, sevřené pěsti si nacpe do pusy a skousne, potom se k mrtvému kohoutovi vydá. Lorka sedí vedle své oběti a olizuje si tlamu. Zuzana si klekne, pohladí kohouta po lesklém peří. Zadívá se ptákovi do očí.

Je tam.

Tenká blanka ohlašující smrt.

Mrtví lidé a mrtvá zvířata slepnou, pomyslí si Zuzana. Nevidí svět.

Vstane a chce vzít kohoutka do náručí. Neunese ho. Popadne ho tedy za pařát a vleče na druhou stranu zahrady, kde matka právě vytahuje z proutěného koše vypranou cíchu a dává ji na šňůru.

Liliana vidí, že Zuzana je pokrytá krví. Ztuhne a pak se k ní s křikem rozběhne, ohmatává ji a zkoumá, kde je dítě zraněné. Nakonec jí dojde, že je to zvířecí krev. S odporem se na mrtvého kohouta zadívá. Vlastně se jí ulevilo, že se ho zbavili.

Počkej tu, řekne a přinese z kůlny rýč.

Pod jabloní vyhloubí díru a zahrnou kohouta hlínou. Zuzana klečí nad čerstvým hrobem a představuje si, jaké je to pod zemí.

Padne do trávy, obličejem dolů, zavzlyká. Liliana je v rozpacích, úkosem se podívá po služce, která se svěšenýma rukama stojí nad košem s prádlem. Liliana kývne a Anna se znovu pustí do věšení cích.

Liliana sedí u dcery, ruku má položenou na jejích zádech. Pod Zuzanina víčka se prodere světlo. Je rozmazané slzami. Zuzana si udiveně uvědomí, že jí vyhládlo. Stále ještě se jí

chce truchlit nad mrtvým druhem, ale zároveň se jí svírá žaludek.

Nevydrží to.

Mám hlad, řekne.

V kuchyni jí matka namaže tlustý krajíc chleba máslem a marmeládou. Zuzana je nenasytná. Sní chléb, jáhlovou kaši, dva kusy koláče. Potom, zatímco Liliana oplachuje nádobí, jde Zuzana do matčiny ložnice. Stojí v ní toaletní stolek s velkým zrcadlem. Zuzana si pečlivě prohlíží své oči. Ujišťuje se, že se nezměnily, že v nich není ani srpek bílé blány, ani stopa smrti.

Ještě jí není ani šest let, ale ve své tváři už dokáže číst dobře, propátrává záhyby víček, oblouk obočí, vykrojení rtů. Vidí život a potvrzuje si ho dlouhým nádechem.

Když vydechne, zrcadlo se zamžije a ona do té vlhké mlhy chvatně přitiskne dlaň, bdělá a vědomá, teď už sama, bez kohouta.

9

Leopold Liebeskind slaví narozeniny.

V jídelně je prostřeno ke slavnostnímu obědu, dělníci z cukrovaru vyslali delegaci, která má starému muži gratulovat. Složili se na dýmku, v dřevěné krabičce vystlané hedvábním ji drží předák denní směny. V jídelně, kde na podlaze leží afghánský koberec a příbory se stříbrně lesknou, se dělníci necítí dobře. Po očku si prohlížejí stůl, naškrobené ubrousky, polévkovou mísu se zlatým okrajem, vzácné květiny. Abrahám je nenechá v rozpacích dlouho, vezme ze stolu tácy s drobnými zákusky, čokoládovými rohlíčky a pěnovými pusinkami a nabídne je mužům. Dělníci si ostýchavě berou, dortíky jsou malé, na jedno dvě polknutí.

Leopold si zatím prohlíží dýmku, zkusmo ji vsune do úst a stiskne zuby.

Abrahámův otec má silnou čelist a dlouhý, zahnutý nos, který přskočil jednu generaci a objevil se v Zuzanině tváři, naštěstí v menší verzi, úzký a u kořene jemně zlomený.

Když delegace odejde, Liebeskindovi zasednou k obědu. Jsou tu také další příbuzní, strýcové a tety, některé z nich Zuzana ještě neviděla. Podává se ryba s bílou omáčkou a ke kávě velký punčový dort. Mluví se směsicí češtiny, němčiny a jidiš a Zuzana přebíhá od jednoho hosta ke druhému, vstřebává ty jazyky a opakuje slova, která se jí líbí.

Pozdě odpoledne si ji posadí dědeček Leopold na kolena a něžně jí šeptá do ucha, *Schätzchen*, říká, *meine kleine Ziege*, a jeho němčina je měkká a laskavá, pravý opak jazyka, který Zuzana uslyší po okupaci.

Ten rozdíl ji bude mást, nepřestane ji udivovat, že je možné jedním jazykem tišit i rozdírat.

Do příchodu okupantů však zbývá dlouhých devět let a němčina v dědečkových ústech má hebké přehlásky a zaoblené sykavky, je to jazyk lásky a Zuzana se k dědečkovi tiskne, objímá ho kolem krku a vdechuje vůni staré kůže a kafru.

Den je rušný a do jídelny stále někdo chodí, po dělnické delegaci přicházejí úředníci, správce cukrovaru a obchodní ředitel, hlavní účetní a vedoucí sekretářek. Účetní s sebou vzal svého syna, a tak se Zuzana seznámí s Hanušem.

Zatímco jeho otec blahopřeje Leopoldovi, Hanuš se nepozorovaně zmocní talíře s kousky rostbífů a zaleze si pod stůl. Zuzana ho následuje. Zakrytí dlouhým ubrusem si pochutnávají na plátcích studeného masa. Talířek dočista vylijou a opatrně vysunou ven, takže na něj jedna ze Zuzaniných tetiček nechtěně šlápne. Vyjekne, talíř zvedne a položí na stůl.

Hanuš se natáhne. Je přejedený. Ruce složí na břicho. Zuzaně se chlapec líbí. Je to první dítě, které vidí takto zblízka. Pozorně si ho prohlíží. Chlapec má opálenou pleť, kudrnaté světlé vlasy a na nose pihy.

Jak se jmenuješ? zeptá se ho.

Hanuš jí to řekne. Je starší než Zuzana, chodí už do školy. Připadá si důležitý. Zuzana se lehce dotkne jeho kůže, teplé pokožky na tváři, a on ji nezastaví. Potom společně zkoumají boty, které jsou pod stolem. Mužské polobotky a dámské střevíce, některé tak vyleštěné, že v nich vidí své obličej. Zanedlouho jim opět vyhládně. Hanuš se pokusí ze stolu stáhnout mísu s obloženými chleby, ale otec si ho všimne a za ruku ho vyloví ven. Omlouvá se Liebeskindovi a drží přitom syna za límec košile. Cukrovarník se směje. Liliana zakrývá talíř s chlebíčky ubrouskem a podává ho Hanušovi. Zuzana se opírá o matčin bok. Účetní se svým synem se loučí a odcházejí. Hanuš se ještě jednou otočí a Zuzana mu zamává.

Večer Zuzana listuje obrázkovou knížkou, nejde si lehnout, dokud nenajde, co hledá.

Vlasy princezny Zlatovlásky mají stejnou barvu jako Hanušovy.

Nepochopitelné.

Zuzana se vpíjí do obrázku očima. Hladí ho špičkou prstu. Hanuš nosí ve vlasech světlo.

Copak je možné, aby měl chlapec vlasy jako princezna?

Zeptá se na to Liliany. Matka vezme do ruky kartáč a začne Zuzanu česat. Jednou, už je to dávno, se setkala s Hanušovou maminkou. Měla stejně zlaté vlasy jako její syn. Zuzana napjatě poslouchá, když jí Liliana vysvětluje, že Hanuš vlasy zřejmě podědil.

A já? zajímá ji.

Matka ji přestane česat. Tázavě se na svou dceru zadívá.

Co jsem podědila já? chce vědět Zuzana.
Liliana se usměje. Roztáhne palec a ukazováček.
Podívej, řekne a ukáže na malou pihu v záhybu kůže. Zuzana udělá tentýž pohyb a zjistí, že má znaménko na stejném místě.
Tatínek ji má taky?
Liliana zavrtí hlavou.
Bude to naše tajemství, rozhodne Zuzana.
Knihu s princeznou Zlatovláskou nechá otevřenou. Ráno, sotva se probudí, si ji znovu prohlédne.
Hanuš se pro ni vydělil z okolního světa a ona na něj nemůže zapomenout.

10

Zuzana brzy zjistí, že Hanuš chodívá za svým otcem do práce.
Občas si hraje na dvoře cukrovaru, kope do míče nebo se strefuje kamenem do kruhu, který si vyskládal z dřevěných špalků. Někdy se k němu přidá ještě druhý chlapec, syn cukrovarského automechanika.
Zuzana je pozoruje ze zahrady, zvědavě a ostýchavě; když v zápalu hry vykřiknou, rozechvěje se a nejraději by se k nim přidala.
Je po dešti.
Štěrk na zemi je mokrá. Hanuš a jeho přítel na sobě mají krátké kalhoty, sedí na bobku u velké kaluže a štourají do ní dřívkem. Našli žábu, ropuchu. Zvíře je ztuhlé hrůzou, nafukuje tváře. Zuzana si stoupne na špičky, aby lépe viděla. Obličej přitiskne k plotu. Sleduje dvě chlapecké hlavy, Hanušovo kučeravé zlato a krátké černé štětiny jeho kamaráda.
Hanuš šfouchne do žáby klacíkem a ropucha udělá opatrný krok. Hanuš vypískne a Zuzana se kousne do rtu. Zvědavost ji

přemůže. Otevře branku a rozběhne se k chlapcům. Přidřepne si k nim. Žába už je opět ztuhlá, připomíná hnědý žilkový kámen.

Odnesu ji do zahrady, řekne Zuzana.

Štítí se, je však ochotná to překonat. Natáhne nad žabu ruku, ale Hanušův kamarád ji zarazí. Vysvětlí jí, že ropuchy mají kůži pokrytou bradavicemi s tekutinou, která pálí. Zuzana má v zástěrce kapesník. Podá ho Hanušovi a ten s ním zvíře opatrně obalí. Potom žabu vezme do dlaně a zvedne. Všichni tři zamíří k zahradě obklopující vilu Liebeskindových. Před brankou se oba chlapci zastaví. Neodvažují se jít dál. Ropucha v bílém kapesníku se vzpouzí. Zuzana se pověsí na branku, zhoupne se.

Pojďte dovnitř, volá a chlapci ji poslechnou, nejprve jde Hanuš, který už teď cítí, jak palčivý sliz ze hřbetu ropuchy prosakuje tenkým plátnem.

Hanuše obezřetně následuje jeho přítel; Jan, řekne, když se ho Zuzana zeptá na jméno, a zrudne u toho, protože dívka si ho prohlíží pátravě, bez mrknutí oka.

Vypustí žabu do trávy a čekají, zda se pohne. Po chvíli je to omrzí. Chlapcům se v zahradě příliš nelíbí, jsou tu upravené záhony a cestičky vysypané pískem, pod stromem stojí bílá lavička a židle v altánu mají nohy a opěradla zakroucené do podivných tvarů.

Jdeme! řekne Hanuš a vyběhne ven.

Dlaně ho pálí, plivne do nich a otře je do kalhot. Jan běží za ním a jako třetí — Liebeskindova dcera, která konečně přestoupila ze světa dospělých do světa dětí, opustila náruč svých rodičů a služebných a v nažehlené zástěrce se vrhla vstříc dobrodružství; s očima doširoka otevřenými si s chlapci hází míčem a hraje na honěnou, dokud Liliana nevyjde na balkón a nevyděsí se, cukrovarský dvůr je plný nástrah a Zuzana se po něm prohání, umazaná a šťastná, křičí a vývá.